

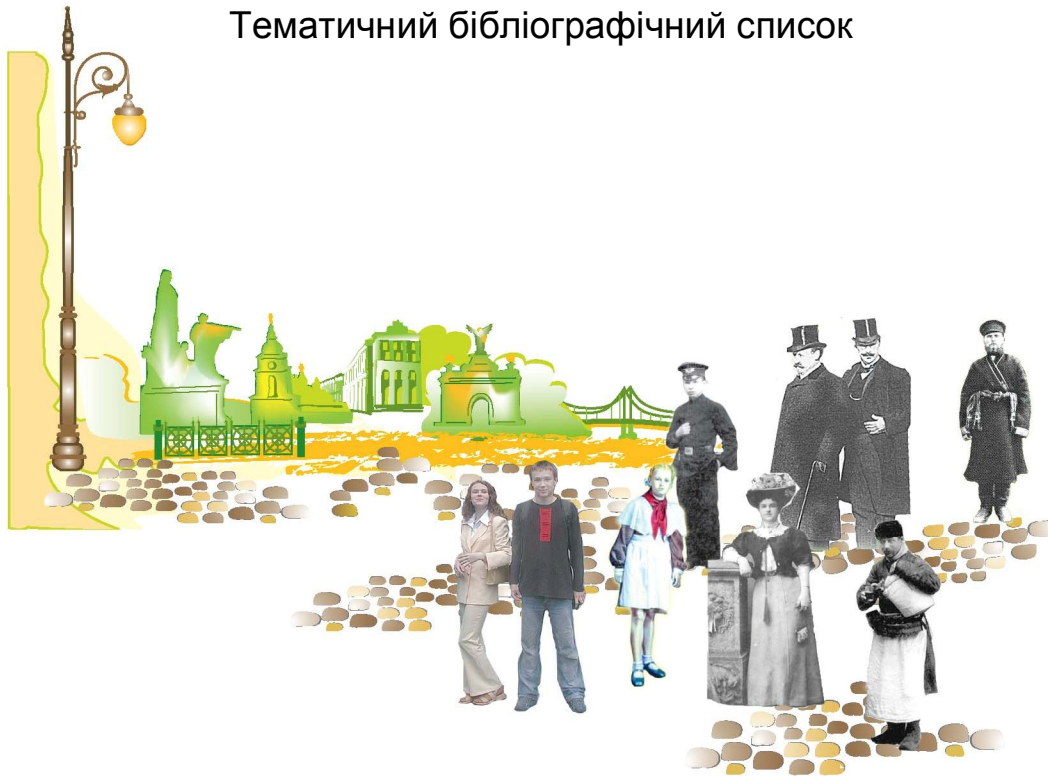
Київський університет імені Бориса Грінченка
Бібліотека

Серія «Інформаційний супровід наукової діяльності Університету»

Київ у соціокультурному просторі XIX-XXI століть:
національний та європейський контекст

Київ у соціокультурному просторі XIX-XXI століть: національний та європейський контекст

Тематичний бібліографічний список

Київ 2011

Список підготовлено до Міжнародної науково-практичної конференції "Київ у соціокультурному просторі ХІХ – ХХІ століть: національний та європейський контекст" і містить матеріал, який характеризує історичний розвиток Києва ХІХ – початку ХХІ століть та охоплює досить різнопланову тематику – від адміністративного устрою міста до його культурно – громадського життя, відомості про топографію Києва та окремих його складових, невідомі або недостатньо вивчені факти, події, персоналії.

Список налічує 104 бібліографічні описи документів із фонду бібліотеки Київського університету імені Бориса Грінченка та ресурси сайту Центральної районної бібліотеки ім. Є. Плужника ЦБС Шевченківського району м. Києва. Доповнюють список посилання на ресурси мережі Інтернет та матеріали: «Київ у житті відомих людей» та «Висловлювання про Київ».

Він стане в нагоді науковцям, педагогам, викладачам, студентам вищих навчальних закладів та всім тим, хто цікавиться історією міста Києва та займається екскурсійною діяльністю.

Укладачі: Поперечна Л. А., заступник директора бібліотеки,
Острікова Н. В., провідний бібліограф

Відповідальний за випуск: Зотова В. А., директор бібліотеки

Із Києва йдуть витoki нашої історії та проростає наш національний дух. Місту-столиці присвячено тисячі й тисячі публікацій, його історією захоплюватимуться наші нащадки у віках. Місто унікальне легендарним минулим, приваблює своїми дивовижними пам'ятками. Нікого не залишають байдужими київські архітектурні ансамблі, музеї, театри, наші парки, Дніпрові кручі. Тут, у місті над Дніпром, відбувалися найважливіші історичні події.

Столиця дорога не лише киянину, а й кожному українцю насамперед за життєдайну духовну велич. У цьому понятті в історичному плині століть воєдино сплелися талант, відвага, волелюбність і добра вдача киян, які протягом століть розбудовували і духовно наповнювали наше прекрасне місто-столицю, місто-оберіг великих і невмирущих традицій. Безумовно, значимість Києва не обмежується пам'ятками історії та культури. У нашому місті зосереджені потужний економічний, науковий, освітній і культурний потенціал світового рівня. Духовна та історична спадщина породжує велич духу народу. І наш обов'язок утримувати цю славу утвердженням і подальшим збагаченням традицій, які є коренем розлогого дерева сучасності.

Луна віків над Лавровою
пущею,
Що долина із Несторових
снів
І міст Патонів, мов ракета пущена
Во дні грядущі із сучасних днів;
Дівочий усміх над шовками
теплими,
Полянський легіт
предковічних трав;
І обеліск над воями,
полеглими
За землю нашу,
смертю смерть поправ;
І карб минувшин,
і новітні вияви,
І день прийдешній в рисах
дитинчат –
В тобі, як в книзі, відкриваю, Києве,
І хори вічності в мені звучать!

Борис Олійник

Розділ І. Київ: погляд через століття

1. **Анисимов, А.** Скобное бесчувствие. На добрую память о Киеве, или грустные прогулки по городу, которого нет / А. Анисимов. – К. : Tabachuk Ltd, 1992. – 264 с.
2. **Берлинський, М. Ф.** Історія міста Києва / М. Ф. Берлинський ; [підгот. тексту до публ., передм. та ком. М. Б. Брайчевського]. – К. : Наукова думка, 1991. – 314 с.
3. **Вакулишин, С.** Околиці Києва: документально-публіцистична збірка / С. Вакулишин. – К. : Географіка, 2009. – 152 с. ; мапи.
4. **Верезомська, С. Ж.** Діяльність Ф. Ернста в складі Київського губернського комітету охорони пам'яток мистецтва і старовини у 1920-1922 рр. / С. Ж. Верезомська // Історія України: маловідомі імена, події, факти : зб. ст. : [до 60-річчя визволення України]. – К. ; Хмельницький ; Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2004. – Вип. 28. – С. 218–228.
5. **Героїчний** Київ: документальні розповіді / [упоряд. В. І. Денисенко]. – К. : Україна, 2003. – 330 с.
6. **Гирич, І.** Історичні мандрівки Києвом. Старе місто. Екскурсія перша : [Маршрут 1. Бул. Шевченка – Комінтерна – Володимирська – Толстого –

- Паньківська – Терещенківська – Хмельницького – Володимирська – Золоті ворота] / І. Гирич // Історія в школах України. – 2007. – № 8. – С. 31–38.
7. **Гирич, І.** Історичні мандрівки Києвом. "Латинський квартал" – Українська вулиця. Екскурсія друга : [Маршрут 2. Вул. Б. Хмельницького – Терещенківська – сквер Т. Шевченка – Національний університет – Л. Толстого – Паньківська – П. Сагайдачного]/ І. Гирич // Історія в школах України. – 2008. – № 3. – С. 41–47.
 8. **Довгий, О.** Духовна велич Києва: [історичний аспект політичного та дипломатичного значення столиці] / О. Довгий // Україна дипломатична : наук. щоріч. – К., 2008. – Вип. 9. – С. 26–29.
 9. **Ернст, Ф.** Контракти та Контрактовий будинок у Києві. 1798-1923: культурно-історичний етюд / Ф. Ернст // Пам'ять століть. – 2005. – № 3/4. – С. 138–139.
 10. **Євстаф'єва, Т.** Трагедія Бабиного Яру у 1941-1943 рр. (за документами Галузевого державного архіву Служби безпеки України) / Т. Євстаф'єва // 3 архівів ГПУ НКВД КГБ. – 2004. – № 1/2. – С. 354–386.
 11. **Жадько, В.** Некрополь на Байковій горі: літ.-публіцис. вид. / В. Жадько. – К. : Фенікс, 2008. – 312 с.
 12. **Іванюк, О.** Етнічний склад міського населення Київської губернії за матеріалами переписних документів Російської імперії 1897 року / О. Іанюк // Краєзнавство. – 2008. – № 1/4. – С. 71–76.
 13. **Історія** міст і сіл Української РСР : в 26-и т. Київ / [гол. ред. рада: Тронько П. Т. (голова), Бажан М. П. та ін.]. – К. : Гол. ред. укр. рад. енцикл. АН УРСР, 1968. – 583 с.
 14. **Кадирова, О.** Справи купецькі : сто років тому Київ за «розмахом» добродійності випереджав Санкт-Петербург / О. Кадирова // Хрещатик. – 2010. – 11 серп. – С. 7.
 15. **Київ** : [фотоальбом] / [ред. рада : Загребельний П. А., Кульчицький С. В. та ін. ; голова ред. ради Смолій В. А.]. – К. : Альтернативи, 2001. – 618 с.
 16. **Київ** у дні нацистської навали: за документами радянських спецслужб : наук. – метод. вид. / НАН України, Ін-т історії України, КМДА, Держ. архів Служби безпеки України / [упоряд.: Т. В. Вронська, А. В. Кентій, С. А. Кокін та ін. ; ред. рада : В. М. Литвин, В. А. Смолій [та ін.]. – К. ; Львів : [Б. м. в.], 2003. – 526 с. : фото.
 17. **Король, В.** Битва за Дніпро і Київ: героїзм і трагедія (нові аспекти проблеми) / В. Король // Історія в школах. – 2003. – № 10. – С. 1–8.
 18. **Кривоніс, П.** Київ-дипломатичні ворота у світ: штрихи діяльності Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв / П. Кривоніс // Пам'ять століть. – 2007. – № 2. – С. 6–23.

19. **Кулінська, С.** Реорганізація та основні напрямки діяльності міського управління Києва у другій половині XIX століття / С. Кулінська // Історія України: маловідомі імена, події, факти : (зб. ст.) / [редкол.: П. Т. Тронько (голова), О. Г. Бажан та ін.]. – К., 2001. – Вип. 12. – С. 103–115.
20. **Кухта, Л.** Київське товариство любителів природи (1907-1924) / Л. Кухта // Київська старовина. – 2000. – № 6. – С. 169–171.
21. **Левитас, Ф.** Бабий Яр. Страницы трагедии / Ф. Левитас, М. Шимановский. – К. : Слід і К, 1991. – 44 с.
22. **Макаров, А.** Киевская старина в лицах. XIX век / А. Макаров. – К. : Довіра, 2005. – 878 с.
23. **Макаров, А.** Малая энциклопедия киевской старины / А. Макаров. – 2-е изд. – К. : Довіра, 2005. – 558 с.
24. **Малаков, Д.** Згадка про трьохсот киян з 1942 року : [про долю митців та науковців, які залишилися в окупованому Києві] / Д. Малаков // Київська старовина. – 2000. – № 5. – С. 76–95.
25. **Малаков, Д.** Поляки в Києві у XX столітті / Д. Малаков // Пам'ять століть. – 2005. – № 6. – С. 98–104.
26. **Мончак, О.** 1918 рік. Трагедія Київського Подолу / О. Мончак // Пам'ять століть. – 2010. – № 4/5. – С. 124–132.
27. **Національна** книга пам'яті жертв голодомору 1932-1933 років в Україні: м. Київ / [В. І. Марочко, В. К. Борисенко, О. М. Веселова та ін. ; редкол.: Л. М. Черновецький, В. К. Борисенко та і.]. – К. : Фенікс, 2008. – 584 с.
28. **Оскольський, В.** Київська біржа: історія і продовження традиції / В. Оскольський // Київська старовина. – 2000. – № 5. – С. 130–136.
29. **Парнікоза, І. Ю.** Перлини Київської околиці : [Лиса гора] / І. Ю. Парнікоза // Країна знань. – 2010. – № 5. – С. 25–30.
30. **Позняк, П.** Київ: погляд через століття : фотопутівник / П. Позняк, Ю. П'ятериков. – К. : Мистецтво, 1987. – 240 с.
31. **Попельницька, О.** Невідома сторінка історичної топографії Києва- [хутір Нова Пасіка] / О. Попельницька // Київська старовина. – 2003. – № 6. – С. 72–77.
32. **Проценко, Л.** Лук'янівське цивільне кладовище: путівник / Л. Проценко, Ю. Костенко ; Держ. іст. – мемор. Лук'янів. зап. ; [упоряд.: Проценко Л. А., Пархоменко М. Т. та ін.]. – Вид. 2-е, виправ. й допов. – К. : [Інтеграфік], 2001. – 191 с.
33. **Рибаков, М. О.** Невідомі та маловідомі сторінки історії Києва / М. О. Рибаков. – К. : Кий, 1997. – 374 с.

34. **Толочко, Л.** Історія утворення майдану І.Франка у Києві / Л. Толочко // Київська старовина. – 2001. – № 6. – С. 175–179.
35. **Толочко, Л.** Коротка історія парку Володимирської гірки / Л. Толочко // Київська старовина. – 2003. – № 3. – С. 44–53.
36. **Тріпутіна, Н.** По сторінках історії українського республіканського стадіону в Києві (1937-1941 рр.) / Н. Тріпутіна // Київська старовина. – 2008. – № 2. – С. 172–175.
37. **Хрещатик** : культурологічний путівник / [упоряд. і ред. В. М. Грузин]. – К. : Амадей ; Град Лтд, 1997. – 157 с.
38. **Шленский, Д.** Андреевский спуск : культурологический путеводитель / Шленский Д., Браславец А. ; [ред. : В. М. Грузин, А. Н. Макаров]. – К. : Амадей, 1998. – 238 с.

Розділ II. Освіта м. Києва

39. **Андрущенко, В.** Головне - це модернізація змісту педагогічної освіти : [Національному педагогічному університету імені М. П. Драгоманова-170 років] / В. Андрущенко // Вища школа. – 2005. – № 1. – С. 32–40.
40. **Афанасьєва, З.** До історії Київського політехнічного інституту імператора Олександра II / З. Афанасьєва // Пам'ять соліть. – 2007. – № 4/5. – С. 123–131.
41. **Києво-Могилянська академія, кін. XVII-поч. XIX ст. :** повсякденна історія : збірник документів / НУ "Києво-Могилянська академія", Наук.-дослід. центр "Спадщина Києво-Могилянської академії" ; [упоряд.: Задорожна О. Ф., Кузик Т. А. та ін.]. – К. : ВД "Києво-Могилянська академія", 2005. – 530 с.
42. **Київський** міський педагогічний університет імені Б. Д. Грінченка // Ювіляри України. Події та особистості XX століття / [авт.-упоряд. В. Болгов]. – К., 2009. – Вип. 3. – С. 257. – (Ювіляри України).
43. **Кухта, Л.** Вищі жіночі курси м. Києва (викладання біології у 1878-1907 рр.) / Л. Кухта // Київська старовина. – 2002. – № 4. – С. 158–159.
44. **Ляхоцький, В.** Історія та сьогодення Київського державного інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука / В. Ляхоцький, Ю. Полтавська // Київська старовина. – 2008. – № 6. – С. 85–105.
45. **Марочко, В.** Тюремні записки педагога Володимира Дурдуківського [директора Першої української гімназії ім. Т. Шевченка в м. Києві]: сповідь перед стратою // Репресовані педагоги України: жертви

політичного терору (1929-1941) / Марочко В., Х. Гьотц ; Ін-т історії України НАН України, Марбурзький ун-т. – К., 2003. – С. 265–271.

46. **Огнев'юк** Віктор Олександрович [Ректор Київського міського педагогічного університету, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент АПН України, заслужений працівник освіти] // Ювіляри України. Події та особистості ХХ століття / [авт.-упоряд. В. Болгов]. – К., 2009. – Вип. 3. – С. 256. – (Ювіляри України).
47. **Омельченко, О.** Київська освіта на рубежі століть / О. Омельченко ; Київ. міська державна адміністрація. – К., 2000. – 36 с.
48. **[Освіта міста Києва]** // Освіта України за роки незалежності: стан, факти, події / [за заг. ред. В. Г. Кременя]. – К., 2001. – С. 124–126.
49. **Росляк, Р.** До історії створення Київського державного інституту кінематографії / Р. Росляк // Пам'ять століть. – 2004. – № 2. – С. 100–108.
50. **Спадкоємність** національного духу : [історичний нарис] / [упоряд. О. Коновець]. – К. : Просвіта, 2006. – 31с. – (До 100-річчя київської "Просвіти").
51. **100** кращих керівників шкіл України 2007 року : переможці та лауреати конкурсу у п'яти номінаціях [Київська обл. та м. Київ] / [упоряд.: Н. Мурашко, Н. Максимова, Л. Кропотова]. – К. : Шкіл. світ, 2007. – С. 74–60.
52. **125-річчя** започаткування курсів підвищення кваліфікації вчителів у м. Києві / КМІУВ ім. Б. Грінченка. – К., 2000. – 52 с.
53. **Хижняк, З. І.** Історія Києво-Могилянської академії / З. І. Хижняк, В. К. Маньківський. – К. : ВД "КМ Академія", 2003. – 184 с. : іл.
54. **Янковий, В.** Київська політехніка: передумови заснування / В. Янковий // Пам'ять століть. – 2005. – № 1. – С. 131–136.

Розділ III. Київ науковий

"Наявність у Києві значного наукового, виробничого, освітнього та трудового потенціалу, швидкий розвиток інформаційних технологій, зокрема Інтернету, висока якість столичної продукції, реалізація програмних завдань міської влади щодо інноваційного розвитку, підтримки підприємництва, інформатизації міста, розвитку столичної освіти – все це являє собою підґрунтя для реалізації у Києві нової філософії розвитку економіки на базі знань, враховуючи власні особливості, що має допомогти успішно співпрацювати та конкурувати з вітчизняними та європейськими партнерами»

За матеріалами сайту:

Київської торгово-промислової палати
<http://www.kievchamber.org.ua/kyiv-ua>

55. **Академік** Валерій Кухар: «Усі ми жителі однієї планети» / розм. вів Микола Ясень // Науковий світ. – 2010. – № 3. – С. 2.
56. **Академік** Іван Сергієнко «На часі – інтелектуальні системи нового покоління» / підгот. К. Квурт // Науковий світ. – 2010. – № 11. – С. 2–4.
57. **Бонь, О.** Внесок академіка О. П. Новицького в збереженні та дослідженні Софії Київської / О. Бонь // Краєзнавство. – 2000. – № 1/2. – С. 130–137.
58. **Івченко, В.** «Містер Лазер із Києва» : [проф. В. С. Коваленко] / Володимир Івченко // Науковий світ. – 2010. – № 9. – С. 6
59. **Івченко, В.** Перлина в зеленій короні столиці : Національному ботанічному саду – 75 років / Володимир Івченко // Науковий світ. – 2010. – № 10. – С. 6–7.
60. **Котляр, М.** Слово про ювіляра (Петру Петровичу Толочку – 70) / Микола Котляр. – 2008. – № 1. – С. 3–8.
61. **Матвійчук, О.** Почесний громадянин Києва [один з основоположників вітчизняної офтальмології, перший декан медичного ф-ту Київського ун-ту Караваєв В. О.] / О. Матвійчук, Н. Старук // Історичний календар-2007 : [наук.-популяр. альм.]. – К., 2007. – Вип. 12. – С. 118–119.
62. **Симоненко, І.** Київська вчена архівна комісія / І. Симоненко // Київська старовина. – 2000. – № 4. – С. 140–150.
63. **Тимошик, М.** Видавнича діяльність археографічної комісії / М. Тимошик // Київська старовина. – 2002. – № 5. – С. 80–87.

64. **Цимбал, Ю. М. Ф.** Вдадимирський-Буданов-почесний член та доктор HONORIS CAUSA Університету Св. Володимира / Ю. Цимбал // Київська старовина. – 2003. – № 2. – С. 144–156.
65. **Шевченко, Л. В.** П. В. Павлов, В. Я. Шульгін – провідні професори історії Київського університету св. Володимира / Л. В. Шевченко // Історія України: маловідомі імена, події, факти / [редкол.: П. Т. Тронько (відповід. ред.), О. Г. Бажан та ін.]. – К., 1999. – С. 321–332.
66. **Шевченко, Л. В.** Природнича та краєзнавча діяльність вчених Київського університету у другій половині XIX ст. / Л. В. Шевченко // Історія України: маловідомі імена, події, факти : (зб. ст.). – К., 1997. – С. 26–34.
67. **Щербій, Г.** Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України в 2003 році / Г. Щербій // Народна творчість та етнографія. – 2004. – № 3. – С. 123–125.
68. **Що** ми залишимо нащадкам ? : збірка матеріалів і документів про державну, громадську діяльність та наукову роботу академіка НАН України, Героя України Петра Тимофійовича Тронька / [за ред. В. А. Смолія]. – К., 2008. – 552 с.
69. **Юрас, І. І.** Київський період життя і діяльності Памфіла Юркевича (1847-1861) / І. І. Юрас // Історія України: маловідомі імена, події, факти / [редкол.: П. Т. Тронько (відповід. ред.), О. Г. Бажан та ін.]. – К., 1999. – С. 332–340.

Розділ IV. Київ релігійний

*Дивлюся,
Мов на небі висить
Святий Київ наш великий.
Святим дивом сяють
Храми божі, ніби з самим
Богом розмовляють*

Т.Шевченко «Варнак»

70. **Горбик, О.** Католицькі храми Києва (архітектурно-фактологічний факультатив) / О. Горбик // Пам'ять століть. – 1996. – № 6. – С. 42–49.
71. **Зінченко, А.** Митрополит Василь Липківський як духовний провідник українського народу / А. Зінченко // Служіння і спадщина Митрополита Василя Липківського : матер. Всеукр. наук. конф., Київ, 17 листоп. 2007. / Всеукр. т-во ім. Митрополита Василя Липківського ; упоряд. А. Л. Зінченко. – К., 2008. – С. 11–34.

72. **Труди** Київської Духовної Академії. № 8 / Українська православна церква. – К., 2008. – 396 с.
73. **Ульяновський,** Василій. Старожитня бібліотека Михайлівського Золотоверхого монастиря. Спроба реконструкції кириличної збірки / Василь Ульяновський, Оксана Кошіль. – К., 2008. – Вип. 1. – 191 с.
74. **Шевченко, О.** Київські світанки: Участь Українського культуроогічного клубу в релігійному відродженні в Україні / О. Шевченко // Служіння і спадщина Митрополита Василя Липківського : матер. Всеукр. наук. конф., Київ, 17 листоп. 2007 р. / Всеукр. т-во ім. Митрополита Василя Липківського ; упоряд. А. Л. Зінченко. – К., 2008. – С. 190–201.
75. **Шип, Н.** Видавнича і просвітницька діяльність Київської духовної академії / Н. Шип // Київська старовина. – 1999. – № 3. – С. 3–16.

Розділ V. Київ мистецький, архітектурний, літературний

«Київська земля дала світу блискучих літераторів, художників, архітекторів, акторів, філософів, лікарів, громадських діячів, науковців, винахідників, новаторів у різних галузях культури. Імена багатьох з них ще мало відомі сучасникам»

М.О.Рибаков,

провідний співробітник
музею історії м. Києва,
кандидат історичних наук

76. **Бабий Яр** – в серце : поезія / ред. и сост. М. И. Левитас. – К. : Голов. спец. ред. літ. мови нац. меншин України, 2001. – 255 с.
77. **Біліченко, А.** Київське меценатство XIX століття / А. Біліченко // Вища школа. – 2010. – № 9. – С. 100–105.
78. **Бонь, О.** Академік О. П. Новицький і музей українських діячів науки та мистецтва / О. Бонь // Київська старовина. – 1996. – № 6. – С. 123–132.
79. **Бонь, О.** Київ початку XX століття у спогадах Зінаїди Тулуб / О. Бонь // Краєзнавство. – 2010. – № 1/2. – С. 205–211.
80. **Варшавська, М.** Бібліотека Київського художньо-промислового і наукового музею у перші роки його діяльності / М. Варшавська, Л. Федорова // Київська старовина. – 1999. – № 4. – С. 99–103.
81. **Віленський, Ю.** З Віктором Некрасовим у Києві й Парижі: [київський період життя письменника] / Ю. Віленський // Голос України. – 2010. – № 69. – С. 20.

82. **Голованенко, В.** Спочатку він возив із Криму : [про видатного українського мецената М. А. Терещенка] / В. Голованенко // Науковий світ. – 2010. – № 8. – С. 6.
83. **Гундорова, Т.** У колиці міфу, або топос Києва в літературі українського модернізму / Т. Гундорова // Київська старовина. – 2000. – № 6. – С. 74–82.
84. **Гуць, М.** Прапорносець відродження українського народного співу у Києві : (до 75-річчя від дні народження Леопольда Ященка) / М. Гуць // Народна творчість та етнографія. – 2003. – № 4. – С. 35–48.
85. **Дмитрук, А. В.** Симфонія київських мостів : [історія містобудування Києва] / А. В. Дмитрук // Країна знань. – 2010. – № 2/3. – С. 37–42.
86. **Дубиківська-Кальненко, Л.** Київ 1920-х років у житті, творчому становленні та збірці Івана Гончара / Л. Дубиківська-Кальненко // Служіння і спадщина Митпоролита Василя Липківського : матер. Всеукр. наук. конф., Київ, 17 листоп. 2007 р. ; упоряд. А. Л. Зінченко. – К., 2008. – С. 60–69.
87. **Зворський, С.** Храм знань на Дніпровськму пагорбі : З історії будівлі Національної парламентської бібліотеки України / С. Зворський // Бібліотечна планета. – 2011. – № 1. – С. 11–15.
88. **Київські** неокласики / упоряд. В. Агеєва. – К. : Факт, 2003. – 352 с. – (Сер. "Українські мемуари").
89. **Ковалів, Ю.** Київська поетична школа : [поезія шістдесятників] / Ю. Ковалів // Дивослово. – 2010. – № 12. – С. 43–47.
90. **Корнієнко, Н. І.** Перлина музеїв України: [історія музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків] / Н. І. Корнієнко // Країна знань. – 2010. – № 9/10. – С. 55–57.
91. **Котенко, Н.** До питання методологічної своєрідності київських неокласиків / Н. Котенко // Молода нація : альманах. – К. : Смолоскип, 2005. – № 3 (35). – С. 62–85.
92. **Лавров, Д.** Київські адреси в житті й творчості Марка Вовчка / Д. Лавров // Берегиня. – 1999. – № 2. – С. 85.
93. **Лебедєв, Г.** Київський архітектор Анатолій Добровольський / Г. Лебедєв // Київська старовина. – 2001. – № 6. – С. 163–168.
94. **Левченко, Є.** Фундуклеєвське меценатство / Є. Левченко // Хрещатик. – 2011. – № 33, 3 берез. – С. 4.
95. **Музей** истории города Киева : фотопутеводитель. – К. : Мистецтво, 1988. – 223 с.
96. **Наумова, Л.** Пантелеймон Куліш у Києві : [адреси, зустрічі, творчість] / Л. Наумова // Дивослово. – 1999. – № 3. – С. 15–18.

97. **Сенченко, М.** Книжковій палаті України імені Івана Федорова – 90 років / М. Сенченко // Київська старовина. – 2008. – № 6. – С. 71–84.
98. **Справи** купецькі. Сто років тому Київ за "розмахом" добродчинності випереджав Санкт-Петербург // Хрещатик. – 2010. – № 114. – С. 7.
99. **100** русских поэтов о Киеве (от Александра Пушкина до молодых -пока не очень известных -авторов) : антология / сост., вступ. ст. и примеч. Р. Заславского. – К. : Радуга, 2001. – 397 с.
100. **Терлецький, В.** Київ Миколи Гоголя: До 200-річчя від дня народження письменника / В. Терлецький // Київ. – 2008. – № 9/10. – С. 2–3.
101. **Шедеври** архітектури [м. Києва. Архітектори Г. П. Шлейфер, В. Безсмертний, О. Кривоглаз] / добірку підгот. Л. Кудрявцев // Наука і суспільство. – 2004. – № 1/2. – С. 18–29.
102. **Шедеври** архітектури [м. Києва. Архітектори Й. А. Зекцер, О. М. Вербицький, Д. М. Вербицький] / добірку підгот. Л. Кудрявцев // Наука і суспільство. – 2004. – № 3/4. – С. 24–29.
103. **Шедеври** архітектури [м. Києва. Архітектори В. Городецький, А. Добровольський, В. Риков] // Наука і суспільство. – 2004. – № 5/6. – С. 18–24.
104. **Югов, В.** Зачарований мандрівник – Микола Лєсков (злободенні замітки на полях) : [М. Лєсков і Київ] / В. Югов // Голос України. – 2010. – № 104. – С. 20–21.

Розділ VI. Інтернет-ресурси

1. <http://www.gorodkiev.ru/> «Город Киев. Киевский исторический сайт» (фото- і відеоматеріали з історії міста Києва: біля 15 000 зображень)
2. <http://www.co-working.in.ua> – Історія Києва
3. <http://www.kiev-book.narod.ru> – Фотословник «Київ»
4. <http://www.skritucky.com> – Сайт Костянтина Скрипучького
5. <http://www.belokon.com> – Сайт Володимира Білоконя
6. <http://www.nashkiev.ua> – Інтернет-журнал про Київ
7. <http://www.serg-klymenko.narod.ru> – Історія, архітектура, пам'ятники Києва
8. <http://www.lik-kiev.org.ua> – Благодійний фонд «Київська ландшафтна ініціатива»
9. <http://www.geoclub-ua.blogspot.com> – Самодіяльний туризм в Україні – тур-проект Романа Корнилюка
10. <http://www.excurs.kyiv.org> – Громадська неприбуткова організація «Ліга екскурсів міста Києва»
11. <http://www.mykiev.info> – Сайт про Київ для киян та туристів: музеї, пам'ятники, архітектура, парки, мости, райони і вулиці Києва.
12. <http://www.eidosfund.org> – Проект «Місто – територія мистецтва» представляє серію скульптурних об'єктів в публічному просторі Києва.
13. <http://www.5030.com.ua> – Онлайн-журнал «Киевляныч»: фішки міста, прикольні музеї, міська субкультура.
14. <http://www.kievjournal.com> – Неофіційний міський сайт Києва: старі фото, тексти про Київ, таблиця основних відомостей про місто, карта цікавих місць України.
15. <http://www.interesniy.kiev.ua/> – Захоплюючий Київ: його історія, визначні місця та пам'ятки, дивовижності, химерності й цікавинки, відомі і невідомі місця, дахи, склепи та підземелля. Київські фішки. Історія будинків, пам'ятників, відомі кияни. Крім того регулярні незвичайні екскурсії та вилазки.
16. <http://churchs.kiev.ua/> – монастирі і храми Києва
17. www.oldkiev.into – «Вашъ Кіевъ». Знайомство з історичними джерелами про Київ, галерея, описи життя древнього Києва тощо.
18. <http://www.oldkyiv.org.ua/data/index.php?lang=ua> – Сайт історії Києва, статті, фотографії, карти, нові книги.
19. <http://www.oldkyiv.org.ua/data/questions.php?lang=ru> – Сайт історії Києва
20. <http://wek.kiev.ua/uk/> Енциклопедія Києва

Розділ VII. **Київ у житті відомих людей**

За матеріалами сайту
Центральної районної бібліотеки ім. Є. Плужника
ЦБС Шевченківського району м. Києва

Нечуй-Левицький: "Київ дуже приваблює мене"

Київські враження найшли своє відображення в багатьох творах Нечуя-Левицького. Першокласний пейзажист він залишив неперевершені картини Києва, який він так знав і любив. Вже сивоволосим дідом багато років поспіль щоденно прямував від своєї садиби з пасікою і ставком, що містилася біля нинішньої ст. метро «Театральна» по Володимирській вулиці до Володимирської гори. Гуляючи в її затінку, зачарований краєвидом, казав у захваті: «Яка пишна ця широка картина! Кращої од неї трудно знайти і по всій Європі!». В оповіданні "Вечір на Владимирській горі" він писав: *"Яка широчінь! Який простір! Я сягаю оком по тому просторі на захід сонця, оглядаю його, і перед моїми очима темною смугою ніби вирішується на небі півкруг з гір од Андріївської гори до Кирилівського монастиря, а далі знов синіють півкруги гори над Оболонню..."*

Перші кроки його київського життя пройшли в будинку на **Ярославів Вал, 31**. З 1899 по 1909 письменник мешкав в маленькому флігелі по **вул. Пушкінській, 19**. В роки громадянської війни, він вже похила людина проживав у **Дехтерівському провулку, 8** і помер в лікарні **Дехтерівського притулку** /вул. Дехтярівська, 9/.

"Мальовничий Київ Миколи Лескова"

«Я жил в Киеве в очень многолюдном месте между двумя храмами Михайловским и Софиевским... Внизу на всех улицах, которые сходились к Крещатику, были кабаки и пивные, а на площадке балаганы и качели. В Киеве есть такие улицы, поднявшись лишь на середину которых останавливается сердце» («Фігура»). В Києві оселився в помешканні рідного дядька С. А. Алфер'єва –університетського викладача медицини, **на Малій Житомирській** (ймовірно у двоповерховому флігелі буд.№20). Про київський період життя видатного російського письменника М.С. Лескова його біограф писав так : "Лесков став справжнім киянином, відданим сином Києва і його хронікером та побутописцем, яких мало в нашій літературі...".

Михайло Ломоносов

В 1834 році, навчаючись в Києво-Могилянській академії, ретельно досліджував способи й техніку викладення мозаїк та їхній хімічний склад в архітектурних скарбницях Старого міста, побудованих Ярославом і синами – Софійському і Михайлівському соборах.

«И тихий Днепр в себе изображает ивы, что густо по берегам его растут...» - рядок з його спогадів про Київ.

Київське кохання Олександра Пушкіна

*«То ль дело Киев! Что за край!
Валятся сами в рот галушки!
Вином – хоть пару поддавай,
А молодицы – молодушки!
Ей-ей, не жаль отдать души
За взгляд красотки чернобривой».*

Вперше відвідав Київ у 1820 році. Де зупинявся - достеменно не відомо, але київську зустріч з Кароліною Собанською описано в «Онегіні»: "Она была нетороплива, Не холодна, не говорлива... ". Достеменно відомо, що бував **в Софії, на горі Щекавиці**, але на жаль музей О.Пушкіна на Кудрявській вул.№9 не має до присутності поета жодного відношення. На проспекті Перемоги в парку у маєві беріз встановлено пам'ятник з написом «Пушкину – украинский народ», в історичному центрі нашого міста одна з вулиць дістала назву Пушкінська.

"Місто його мрії" / Іван Франко і Київ /

Найбільш «книжкове» місце в Києві - це літературний музей на вулиці **Хмельницького, 11**. Серед інших реліквій тут зберігаються прижиттєві видання Шевченка, а ще на місці цього будинку вінчався Іван Франко.

Іван Якович двічі відвідав Київ у 1885-86 роках. Тут він познайомився з Ольгою Хоружинською. Їх спілкування відбувалося за листуванням. Але в 1886 році письменник приїхав на вінчання, яке мало відбутися в **церкві Колегії Павла Галагана** - вона була якраз на місці нинішнього музею. Молоді готувалися до обряду в сусідньому будинку, в квартирі Єлисея Трегубова. І ось, усі зібралися, прибув священник і гості, наречена вже давно стоїть у фаті. А нареченого все немає. Кинулися шукати зниклого, і виявили його ... в кабінеті господаря квартири. Франко переписував щось із старовинної книги.

Гоголь, закоханий у Київ

Письменник так і не оселився в *«прекрасном, древнем, обетованном Киеве, увенчанном многоплодными садами, опоясанном моим южным прекрасным, чудным небом, упоительными ночами, где гора обсыпана кустарниками, со своими как бы гармоническими обрывами, и подмывающий ее мой чистый и быстрый, мой Днепр»*, але Київ оселився в його творах. Гоголя заворожували чудові подільські краєвиди, що відкривалися з тераси Андріївської церкви. На стіні будинку на **Андріївському узвозі, 34** увіковічено гоголівський «Ніс». На честь 50-річчя пам'яті письменника в 1902 році одна з вулиць міста дістала назву Гоголівська, на фото бюст Н.В.Гоголя на фасаді київського театру оперети.

"Красний, Боже який!"

Марко Вовчок... Так підписувала свої твори талановита письменниця Марія Олександрівна Вілінська-Маркович. Киянам добре відома меморіальна дошка з чудовим барельєфом письменниці, встановлена на фасаді колишнього монастирського готелю **/вул.Трьохсвятительська, 4/**. Саме тут на схилі віку зупинилась М.Вовчок під час свого останнього приїзду до Києва. Про панорами Володимирської гірки писала: *«Які ж округи, скелі та шпилі! Дніпро проривається, розбиваючи кручі між них, і грючить по камінню й високо прускає, перелітаючи через них...Зорі легш та легш усе мрії, наче входили усю дальш у синє небо; стало свіжати, з Дніпра потягнув вітрець і з того берега переніс пахощі там квітучих тополь...»*

**"Из города Києва, из логова змиева,
Я взял не жену, а колдунью"**

Н.Гумилев

Протягом кількох років жила й вчилася у Києві Анна Андріївна Ахматова /Горенко/, потім була тут у матері і брата. Саме в Києві вінчалися Анна Горенко та Микола Гумільов. Київські враження посідають у її поезії помітне місце.

**Древний город словно вымер,
Странен мой приезд.
Над рекой своей Владимир
Поднял черный крест.
Липы шумные и вязы
По садам темны,
Звезд иглистые алмазы
К Богу взнесены.**

В Києві написаний її перший друкований вірш. З нинішнім Шевченківським районом пов'язані: її навчання в Фундуклеївській гімназії /вул. Б. Хмельницького, 6/, на юридичному відділенні Вищих жіночих курсів /вул. Б. Хмельницького, 51/, а також проживання в оселі брата в 1912 р. за адресою вул. Б. Хмельницького, 72.

Олександр Блок

Вперше навідав Київ у жовтні 1907 року. Зупинявся в готелі «Ермітаж» на вул. Фундуклеївській №26 (нині Богдана Хмельницького), читав «Незнайомку» в київській опері, газета «Кіевлянинъ» писала: ***«Перескакивая через все знаки препинания, с неподвижно застывшим выражением лица, г-н Александр Блок лепетал что-то... Покуда он не постигнул, что истина заключается в вине».***

Лев Толстой

В червні 1879 року письменник, працюючи над релігійно-філософськими творами «Сповідь» та «З'єднання та переклад чотирьох Євангелій», приїхав до Києва щоб відвідати Лавру і Софію. Він провів декілька днів в будинку Т.А.Кузьминської (сестри дружини) на вулиці **Короваєвській, 9** поблизу університету Св.Володимира. Нині вулиця носить ім'я письменника.

Йосип Мандельштам

В травні 1919 року в київському кафе «Х.Л.А.М.» Осип Мандельштам знайомиться з Надією Хазіною – майбутньою дружиною, буває в помешканні її сім'ї на **Рейтарській, 25**.

***Не гадают цыганочки кралям,
не играют в Купеческом скрипки,
на Крещатике лошади пали,
пахнут смертью господские Липки...***

Такою він бачить Європейську площу часів громадянської війни.

26 січня 1929 року на **Великій Житомирській, 17** в «Доме врача» Мандельштам виступав на своєму творчому вечорі.

Борис Пастернак і Київ

Борис Пастернак єдиний Нобелівський лауреат, що присвятив нашому місту прекрасні поетичні рядки.

***Опять Шопен не ищет выгод,
Но, окрыляясь на лету,
Один прокладывает выход
Из вероятья в правоту.***

***Задворки с выломанным лазом,
Хибарки с паклей по бортам.
Два клена в ряд, за третьим, разом***

Соседний Рейтарской квартал...

(1931, Опять Шопен не ищет выгод)

Так, саме недалеко від Рейтарської на **Гончара, 18** прожив кілька місяців відомий поет.

Ілля Еренбург - "хрещатицький парижанин"

Прозаїк, поет, журналіст і публіцист народився на вул. Інститутській, мешкав в Києві навпроти церкви Сретення Господня, що на Сінному ринку і на вул. **Володимирській, 40**. **«Моя жизнь протекала в двух городах – в Москве и в Париже. Но я никогда не мог забыть, что Киев – моя родина»**. Євген Євтушенко звав Еренбурга «хрещатицьким парижанином».

Справжній киянин / Михайло Булгаков /

Майстер і народився у Києві і виріс тут (на **Андріївському узвозі, 13**), і отримав освіту, і одружився, і, найголовніше, прославив його у своїх кращих творах: **«Нет на свете города красивее, чем Киев.»** Серед 9-ти київських адрес, де мешкала сім'я Булгакових слід відзначити 3 в Шевченківському районі: **Кудрявський пров.9, Кудрявський пров.10 та Вахтерівський пров. 4.**

Повернення Олександра Вертинського

Народився в Києві в **будинку № 43 по вул. Володимирській**, де встановлено меморіальну дошку. Навчався в 1-й чоловічій гімназії на Бібіковському бульварі (нині **бульвар Шевченка, 14**). На **Володимирській, 67** з'являвся у Софії Зелінської в приношеному фракці з живою трояндою у петлиці. Він був постійним відвідувачем особняка на **Ярославовім Валу № 2** (не зберігся), де видавалася щоденна театральна газета «Киевский листок». Його перші прозові твори «Портрет», «Моя невеста», та «Папиросы «Весна» було опубліковано в популярному журналі «Киевская неделя» за 1912 рік. Постійно ж мешкав у квартирі тітки на Фундуклеївській (**вул. Богдана Хмельницького, 70**). За рік до смерті (в 1956 р) Олександр Миколайович написав чудовий вірш про місто свого дитинства:

**Киев – родина нежная,
Звучащая мне во сне,
Юность моя мятежная,
Наконец ты вернулась мне!**

Цей вірш вперше опубліковано лише в дні 100-річного ювілею поета, кажуть його було написано в ресторані на клаптику рахунку, що подав офіціант.

Рідна земля Івана Огієнка

Іва́н Іва́нович Огіє́нко (церковне ім'я : Іларіон); політичний, громадський і церковний діяч, мовознавець, історик церкви, педагог, Від 1918 — професор кафедри історії української культури Київського Українського Державного Університету (**бульвар Тараса Шевченка, 14**), дійсний член Наукового Товариства імені Тараса Шевченка (від 1922).

Виступав як творець нової наукової дисципліни — палеотипії, що розуміється ним як галузь знання про книжки старого друку («стародруки»), працею всього життя вченого став переклад Біблії на українську літературну мову з оригінальних давньоєврейських і грецьких текстів. *«Немає в людини нічого милішого над свою рідну землю. Де хто народився, де провів свої дитячі роки, до тієї землі прив'язується, він усією душею на ціле життя. А хто, буває, відірветься від своєї рідної землі, той мріє завжди про неї, як про святість найбільшу. І багато людей, помираючи на чужбині, просять накласти їм у домовину бодай грудочку рідної землі...»*

Ярослав Гашек в полоні

В 1915 році чеський письменник Ярослав Гашек «народив» в кімнатах готелю «Прага» на вул. **Володимирській, 36** улюбленця всіх часів бравого солдата Швейка. Саме в бібліотечці журналу «Чехослован», що видавався в Києві, в липні 1917 року було вперше надруковано оповідання «Бравый солдат Швейк в плену».

Семен Надсон

Багато сторінок страдницького життя Семена Надсона зв'язано з Києвом, звідси був родом його батько тут жили його мати і брат /**вул. Гоголівська, 4/** і навчався він в Другій київській чоловічій гімназії /**бульвар Шевченка, 18/**.

Інокентій Аненський

Ще один "володар дум" свого часу поет, драматург, перекладач і громадський діяч Інокентій Аненський мешкав в будинку по вул. **Б. Хмельницького, 7** і в 1891 році був призначений директором колегії Павла Галагана.

Рідний дім Максиміліана Волошина

До наших днів зберігся **будинок на розі бульвару Шевченка і вул. Пирогова під №24/9**, де 28 травня 1877 року народився відомий перекладач, маляр і поет, що стояв осторонь різних літературних течій початку ХХ століття, Максиміліан Волошин.

Костянтин Паустовський в Києві

Майже чверть століття прожив К.Паустовський у Києві. Київський період змальований ним в автобіографічному циклі "Повість про життя" *«Поночам в палисадниках пели соловьи... Сирень, обрызганная водой, стояла на ресторанных столиках. Молодые киевлянки искали в гроздьях сирени цветы из пяти лепестков... Наступало время киевских садов...Стены лиловой и белой сирени высотой в три человеческих роста звенели и качались от множества пчел. Среди лужаек били фонтаны. Широкий пояс садов тянулся над красными глинистыми берегами Днепра. Из Купеческого сада открывался прославленный вид на Подол»*.

Є книга В. Буткевича «Прогулянки по місцям Паустовського». В Шевченківському районі це - вул. **Б. Хмельницького, 72**, вул. **Чапаєва, 9**, вул. **Микільсько-Ботанічна, 13**, **Ярославів Вал, 9**, **Багговутівська, 9**, вул. **І. Франко, 33** – остання київська адреса К.Паустовського.

Будинок письменників і літераторів РОЛІТ

/вул. Б. Хмельницького, 68/

На його стінах багаточисельні дошки з добре знайомими іменами людей, які зробили свій внесок в розвиток української літератури: М. Бажан, М. Рильський, А. Малишко, І. Кочерга, Ю. Яновський, Д. Головка, Л. Первомайський, П. Панч, Н. Рибак, І. Усенко.

Будинок письменників та літераторів /вул. М. Коцюбинського, 2/

Тут жили і творили - В. Сосюра, М. Ушаков, В. Кучер.

Київські адреси Володимира Висоцького

З 1914 р. в Києві жив дідусь Володимира Висоцького його повний тезка, юрист за фахом. На початку 60-років В.Висоцький неодноразово приїздив до Києва і гостював у своєї бабусі Дар'ї Олексіївни Семененко, яка мешкала на **вул. Франко, 20**.

Висловлювання про Київ

Київ-колыбель Святой веры наших предков, вместе с сим, первый свидетель их гражданской самобытности"

**Указ Николая I правительственному Сенату об учреждении в
Киеве университета.
8 ноября 1833 г.**

"Київ-Иерусалим земли Русской"
**Рескрипт Александра II митрополиту Киевскому и Галицкому.
26 августа 1856 г.**

"Мама намерена еще пожить в Киеве, который она очень любит"
**Из письма Николая II.
30 октября 1916 г.**

"Хорошо вам чертям! Живете в Киеве, там у вас древности всякие, святыни, монастыри, театры и кабаре..."

Михаил Булгаков

"Город Киев прекрасный, город счастливый. Над разлившимся Днепром, весь в зелени каштанов, весь в солнечных пятнах..."

Михаил Булгаков

"Киевляне же, надо отдать им справедливость, газет не читают, находясь в твердой уверенности, что там "заключается" обман..."

Михаил Булгаков

Эх, Киев-город! Красота!.. Вот так-Лавра пылает на горах, а Днепро, неописуемый свет! Травы! Сеном пахнет! Склоны! Доли!.."

Михаил Булгаков

